

Alícia de Larrocha el geni del piano

per Mònica Pagès i Santacana

Aquest any, Alícia de Larrocha hauria complert noranta-cinc anys. Els intèrprets, que no deixen una obra pròpia, estan més subjectes a la voracitat del temps i a l'oblit si no queden fixats en els annals de la història com a casos excepcionals, el rastre dels quals és molt difícil de transmetre amb la mateixa magnitud que van tenir en vida. Però en el cas d'Alícia de Larrocha no és així, gràcies als seus discos i a la sort que el seu entorn familiar preservi els documents testimonials de la seva carrera en el seu vastíssim arxiu documental que es continua digitalitzant i posant a l'abast de tothom a través d'Internet (www.aliciadelarrocha.com).

Una artista atípica

Alícia de Larrocha era una artista atípica, perquè no parlava mai d'ella mateixa, ni feia ostentació de la seva extraordinària personalitat, ni va tenir mai necessitat de crear-se un personatge públic. L'únic que demanava era tenir temps per aprofundir segon a segon, nota per nota, les partitures que havia d'assimilar de memòria en els més de cent concerts que podia arribar a fer any rere any durant dècades. La vàlua de la seva personalitat extraordinària era la seva honestedat i humilitat, i el seu tarannà exigent i rigorós davant de l'obra musical. En Alícia de Larrocha no hi havia lloc per a la banalitat, res no era superflu, tot estava al servei de la comunicació absoluta de la música en tant que obra espiritual, intangible i efímera.

Les seves diverses agendes comptabilitzen més de quatre mil concerts executats en setanta-quatre anys, entre el 1929 i el 2003. Una carrera sense gaires sobresalts ni interrupcions. La seva primera aparició pública, el 14 de maig de 1929, pocs dies abans de fer sis anys, a la sala de concerts de l'Acadèmia Marshall, ja va estar marcada per una estrella que la convertiria en un fenomen excepcional. El mestre Domènec Mas i Serracant, director dels estudis teòrics de l'Acadèmia Granados, posteriorment Marshall, va oferir una conferència que va titular «Els nens en l'art», en la qual defensava un tractament pedagògic adequat per a aquells nens i nenes que, com l'Alícia, mostraven una precocitat artística fora del corrent. «Per

Alícia de Larrocha, des de ben petita, va mostrar una precocitat artística fora del corrent. (Fotos: Arxiu Alícia de Larrocha)

què ets músic?», escrivia la seva tia Carolina, la descobridora d'aquella nena que ja podia reproduir al piano la melodia de *La primavera* de Grieg als tres anys. «El piano va ser sempre la teva joguina i et passaves moltes estones buscant i combinant sons amb les teves manetes. [...] El teu entusiasme per a la música era enorme. [...] Tot el que t'he dit et farà comprendre per què t'has dedicat al sublim i difícilíssim art de la música i vull que sàpigues, si algun dia arribes a ser un dels pocs escollits, que ho deus a Déu, que tan extraordinàriament t'ha dotat, als teus pares que et van donar el ser i al teu mestre que, amb tant d'amor i tant d'interès, cuida de la teva educació musical.» Aquestes paraules van marcar tot l'esdevenir d'Alícia de Larrocha, que sempre va mostrar aquesta triple vivència de l'art: consagrant la seva existència al seu do per a la música, mantenint-se fidel al seu entorn familiar i d'amistats i mostrant en tot moment una devoció incondicional per a qui va ser el seu únic mestre, Frank Marshall, de qui va rebre els coneixements de l'instrument, la sensibilitat pel fet musical i el llegat d'Enric Granados transmès a través de la seva obra compositiva i pedagògica.

“

La vàlua de la seva personalitat extraordinària era la seva honestedat i humilitat, i el seu tarannà exigent i rigorós davant l'obra musical.

Alícia va ser la gran ambaixadora de la música dels nostres compositors, des del pare Antoni Soler fins a Montsalvatge, però també una intèrpret inqüestionable de Mozart, de Bach, de Chopin, de Schumann o de Ravel.

”

El fruit de Frank Marshall

El cas d'Alícia de Larrocha és un cas excepcional en molts sentits. Primerament, per aquesta infantesa viscuda sense pressió, sense l'exploació a la qual sovint estan sotmesos els nens que mostren tenir un talent extraordinari. Ho va viure amb naturalitat, com quan aprenem a llegir i a escriure o a dibuixar, sense severitats de cap mena ni cap afany d'èxit. Va ser un clar exemple d'aquell progrés pedagògic que va viure Barcelona entre els anys vint i trenta, entre l'Exposició Universal del 1929 i el somni de la República, abans del malson de la guerra. Va rebre una beca de l'Ajuntament de Barcelona per poder seguir els estudis amb Marshall i, a més, va tenir una educació completa i a mida del seu talent en l'entorn artístic d'aquesta acadèmia, on l'esposa de Marshall, Teresa Cabarrús, rebia personalitats com Federico García Lorca i ensenyava els alumnes com Alícia a declamar i a llegir els grans clàssics de la literatura. Gairebé podríem dir que la infantesa d'Alícia va ser un pur miracle, en què van confluïr els millors factors perquè la genialitat d'una nena pogués florir al màxim al llarg de tota la seva vida. Per això, en la seva

1953. A l'estrena del *Concerto Breve* de Xavier Montsalvatge al Palau de la Música Catalana, festejant els vint-i-cinc anys de l'inici de la seva carrera.

adolescència, passada durant la guerra, es va mantenir subjecta a aquests valors i va poder continuar madurant amb la mateixa naturalitat i amb el mateix suport familiar i humà, tot i que en aquell moment Marshall hagués d'exiliar-se uns anys a Casablanca.

Acostant-se a la vintena, quan havia deixat de ser aquella nena petita enfilada a la banquetta del piano amb els peüets penjant, seguia demostrant que encara era aquella artista capaç de dominar un piano gran de cua. La joventut va ser un camp propici per a consolidar aquella llavor tan ben plantada en un context musical i cultural encara fèrtil, pròxim a figures com la d'Arthur Rubinstein, i al costat d'amistats com la de Victòria dels Àngels, llavors també als inicis de la seva descoberta vocal, o com Rosa Sabater, l'altra deixeble que Marshall aportaria a la nostra història. El Palau de la Música Catalana, tot i viure els pitjors anys amb la repressió franquista i amb la misèria de la postguerra, va ser l'escenari idoni perquè Alícia de Larrocha pogués anar ampliant el seu repertori, amb *Goyescas*, amb la *Iberia*, amb els concerts de Schumann, de Mozart, de Brahms o de Poulenc. Durant més de deu

1967. Amb el seu marit, el també pianista Joan Torra, al Carnegie Hall en el seu recital dedicat al centenari de Granados.

anys va poder comprovar tota la seva fortalesa davant del públic amb un recital i un concert amb orquestra cada temporada. Per a Alicia, l'èxit consistia a poder modular la seva insatisfacció permanent de concert en concert, sentir que aquella obra que tocava podia arribar a assemblar-se una mica al seu ideal cada vegada més profund i més elevat, però que l'esperonava més i més a avançar.

El 21 de juny de 1950 es va casar a la basílica dels Sants Just i Pastor amb Joan Torra, també pianista. Va ser el seu principal admirador i el pare dels seus dos fills. Alicia va trobar en ell un nou puntal, després de la seva tia Carolina i del seu mestre, per a poder continuar aprofundint en la seva existència consagrada a la música. De nou, el cas d'Alicia trencà tots els tòpics d'aquell moment, perquè va tenir molt clar que res no podria impedir la realització de la seva vocació artística i que ni el deure social que en aquell moment conferia el matrimoni ni la dedicació a la maternitat podrien sacrificar la seva obstinació pel piano. El *tempo* de la carrera d'Alicia, no obstant la força del seu caràcter i del seu talent, va ser com un *adagio*, sense pressa i sense pausa, creixent a poc a poc a partir dels anys cinquanta des de Barcelona fins a abastar tot el planeta, des d'Europa i els Estats Units, on va debutar a Los Angeles el 1954, fins al Japó, Àsia, Amèrica del Sud i Àfrica. Una agenda de concerts que s'anava intensificant de la mà d'una altra dona, la seva agent artística Felicitas Keller.

Els Estats Units, el pas definitiu

L'eclosió definitiva de la seva carrera internacional s'esdevingué el 1965, deu anys més tard del seu debut a Nova York, a partir del moment en què apareix Herbert Breslin, que li va oferir un contracte amb Columbia i diverses gires a l'any en aquell país. Allí va poder desenvolupar, ja arribats els quaranta anys, la magnitud del seu geni

El piano i l'estudi d'Alicia de Larrocha.

“

La música és un art que necessita concentració, devoció i temps.

”

musical, proporcional a obres com la del *Concert per a piano i orquestra núm. 3* de Serguei Rakhmàninov, que va interpretar amb el prestigiós director André Previn i la London Symphony Orchestra al Carnegie Hall de Nova York el 3 de febrer de 1972 en una ocasió llegendària.

Des de llavors fins al 2003, any de la seva gira mundial de comiat, i malgrat la pèrdua del seu marit el 1982, la vida d'Alicia de Larrocha va seguir una espiral imparabla que la va fer orbitar pel món amb recitals que combinaven un repertori immens, que anava des de Bach fins a Mompou, un fet també excepcional per la lògica habitual del mercat musical, obsessionat a voler encasellar un artista en un sol «producte». Alicia va ser la gran ambaixadora de la música dels nostres compositors, des del pare Antoni Soler fins a Montsalvatge, però també va ser una intèrpret inqüestionable de Mozart, de Bach, de Chopin, de Schumann o de Ravel. La seva versió dels clàssics, dels romàntics i d'una gran part dels grans compositors del segle XX continua sent referència indispensable.

El seu sentit únic del ritme, la seva capacitat prodigiosa del fraseig, la seva sonoritat subtil i alhora poderosa, la van fer esdevenir un referent mundial en la història del segle XX. Un lloc que ocupa d'una manera també excepcional com una de les poques representants femenines que han pogut formar part de les glòries del teclat al costat de noms com Horowitz, Arrau o Kempf.

«La música és un art que necessita concentració, devoció i temps»; així és com la vivia Alicia de Larrocha, a més a més de fer-ho amb rigor, honestat i molta passió. Va ser una genialitat artística que va quedar manifestada sobretot per la seva capacitat de treball sense límits i per la seva entrega absoluta a la música. La reedició en CD de la discografia completa que va enregistrar amb el segell Decca des dels anys cinquanta fins als noranta ens posa de nou a l'abast el tresor del seu so.